

Marija Živković. Braća Seljan kroz prašume i pustinju. Zagreb, Etnografski muzej, 3. svibnja – 18. studenoga 2018.

Prikaz izložbe

Izložba "Braća Seljan: kroz pustinju i prašumu" postavljena je u Etnografskom muzeju od 3. svibnja do 18. studenoga 2018. godine. Izložbu autorski potpisuje Marija Živković, etnologinja i viša kustosica, voditeljica Zbirke izvaneuropskih kultura, a autorstvo likovnoga postava Market kolektiv. To je priča o dvojici braće prezimena Seljan, Stevi i Mirku, koji su, krenuvši iz rodnog Karlovca početkom 1899. godine, u rasponu od 14 godina zajednički proputovali afričkim i južnoameričkim kontinentom.

Izložba je sastavljena od desetak cjelina poredanih kronološkim slijedom: djetinjstvo i mladenaštvo braće Seljan; razdoblje svjetskih putovanja; život i rad do Mirkove i Stevine smrti te odjeci njihovih putovanja. Cjeline nose naslove: Rani život braće Seljan, Put do Etiopije, Prelazak somalijske prašume, Etiopija, U Hararu kod Rasa Makonnena, U Adis Abebi kod cara Menelika II, Braća Seljan u južnim provincijama, Europski istraživači Afrike, Odlazak Seljana, Dolazak u Južnu Ameriku, Načini putovanja i uvjeti u kojima istražuju, Slapovi Guaira, Potraga za Mirkom te Percepcija rada braće Seljan.

Etnografski predmeti poput nakita, oružja, oruđa, glazbenih instrumenata i perjanica, praćeni autorskim tekstom i legendama te arhivskim materijalom, postavljeni su u prizemnoj dvorani Muzeja i prezentirani u kombinaciji tamno plavih i zemljanih boja, s visećom užadi koja likovno dočarava prašumske predjele. Posjetitelj će u okviru izložbe vidjeti predmete koji su dio stalnoga postava, ali i one iz muzejskoga depoa.

Izložbom se upoznaje zemljopisne, povijesne, društvene i kulturne karakteristike zemalja poput Abesinije (današnje Etiopije), Perua, Paragvaja, Argentine i Brazila, onih kojima su Seljani putovali. Doznajemo o političkim prilikama koje su tada bitno oblikovale (paradigmatski i/ili financijski) njihove ekspedicije; o političkim i društvenim previranjima u zemljama u kojima su boravili, o odredbama, dopuštenjima, ograničenjima i dogovorenim obvezama koje bi Seljanima zemlje koje su posjetili propisivale, a koje bi utjecale, primjerice, na preusmjerenje rute (u istočnoj Africi). Izvori podataka za svaki od tih segmenata su raznovrsni: fotografije, novinski članci, ugovori, razglednice, zemljopisne karte, privatni dnevници, pisma... Sve navedeno korišteno je u rekonstrukciji i prezentaciji "Odisejade", kako su putovanja braće Seljan nazivale onodobne tiskovine.

Izuzetno je dojmljiva svestranost ove dvojice putnika i istraživača, vješto predstavljena i apostrofirana izložbom. Služili su se ondašnjom povijesnom, putopisnom i geografskom literaturom, bilježili su specifičnosti o klimi, biljnom i životinjskom svijetu, zapisivali podatke o načinu života etničkih skupina koje su na svojim proputovanjima upoznali, izrađivali su geografske karte, održavali predavanja, komunicirali s najvišim tijelima vlasti (carevima, kraljevima) te akademskim krugovima (kartografima, geografima). Povezivali su se s hrvatskim iseljenicima (npr. u Argentini) te radili na zajedničkim projektima unapređenja prometne infrastrukture u tada nepovezanim predjelima.

Bili su dokumentaristi, crtači, javni govornici, pisci, uspješni pregovarači i tražitelji financija, kolekcionari, donatori, aktivni dionici političkih događaja u zemljama koje su posjetili te istaknuti domoljubi. O Seljanima su pisale, kako domaće, tako i inozemne, novine (primjerice, najavljujući javno predavanje koje će Seljani održati u Chicagu ili ih nazivajući Hrvatima – guvernerima Abesinije), bili su pozivani održati brojna javna predavanja, nagrađivani su visokim akademskim priznanjima i diplomama te su svojim ekspedicijama osigurali brojne financijske potpore.

Interaktivan dio izložbe ostvaren je na tri istaknuta mjesta: na pokretnoj traci za hodanje posjetitelj može osvijestiti pješačenje kao temeljni način kretanja u ekspedicijama. Na drugoj spravi simulira se veslanje čime se dočarava 367 kilometara plovidbe brazilskom rijekom. Potezi užetom aktiviraju zvuk – posjetitelj "uplovljava" u atmosferu na brodu prilikom putovanja, slušajući čitane ulomke dnevnika. Tim je dijelovima izložbe vjerno dočaran fizički napor potreban da bi se putovanja realizirala. Centralno je pozicioniran improvizirani šator unutar kojega se nalazi izniman izložak – zemljopisna karta nastala iz pera Mirka Seljana, izrađena na jednom od putovanja Afrikom. U kontekstu ondašnjih prilika, kada zemljopisne karte nisu bile izrađene za mnoge dijelove svijeta, ovaj segment djelovanja braće Seljan – izrada karata – potiče razmišljanja o ekspedicijama toga doba, određenima kolonijalnim kontekstom te o njihovu doprinosu razvoju svjetske kartografije.

Fascinantna je priča o braći Seljan kao putnicima koji su (uglavnom pješice, krčevići staze i raslinje, na konjima ili u čamcima na vesla) prije više od 100 godina prošli neistražene i neprohodne predjele istočne Afrike i Južne Amerike. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća Seljani nisu raspolagali tehničkim, kartografskim, komunikacijskim i medicinskim pomagalicama, niti prijevoznim sredstvima, kakve poznajemo danas. Upravo ondašnji začeci razvoja modernih znanosti i disciplina (npr. geografija, kartografija) čine bitan okvir i svrhu (premda ne isključivu) tih ekspedicija. U sprezi s direktnim interesima financijera (resursi, sirovine, politička i ekonomska moć, osvajanje putova i rijeka te ispitivanje njihovih prohodnosti), ekspedicije su značile empirijsku potvrdu i dokumentiranje neotkrivenih predjela koji su na onovremenoj karti svijeta činili slijepa mjesta i neistražene točke.

Pažljivijem posjetitelju izložbe koristit će, u svrhu dodatnoga informiranja, knjižice ovješene na zidovima koje dopunjuju glavni tekst i legende. Iz njih se može pročitati više o temama predstavljenim i spomenutim na panoima, poput: amharskoga jezika, rastafarianizma i burskih ratova. Prikazan je izbor ulomaka dnevnika putovanja, kao i podaci o raznim etničkim skupinama koje su Seljani upoznali na putovanjima te eksploataciji lokalnoga i doseljenoga stanovništva te životinja radi sirovina (kaučuk, kava, šećerna trska, zlato i slonovača).

Tema koja je ovom izložbom otvorena jest i uloga hrvatskih dijasporskih zajednica u ekspedicijama braće Seljan. Svijest o hrvatskom imenu i identitetu bila je trajna karakteristika djelovanja braće Seljan. Pokazan je i aktivan prinos braće Seljan rješavanju problema infrastrukture i prometne povezanosti u krajevima koje su nastanjivale hrvatske dijasporske zajednice (npr. Argentina). Braća Seljan su tijekom svojih putovanja održavali kontinuirane veze s domovinom: pisali su i objavljivali tekstove, održavali

javna predavanja, dopisivali se s uglednicima te slali predmete u tadašnji Narodni muzej u Zagrebu.

Iz cjeline o obiteljskom životu Steve Seljana, s mnoštvom izloženih obiteljskih fotografija, doznajemo kako je "Odisejada" braće Seljan svojevrsan epilog dobila u Zagrebu kada je Zora Seljan, najstarija Stevina kći, koja je studirala brazilski folklor, doputovavši iz Brazila, Etnografskomu muzeju darovala predmete brazilske tradicijske kulture.

Odjeci putovanja braće Seljan cjelina su kojom se pokazuje kako se fascinantna priča o putovanjima braće Seljan nastavlja danas. Filmovi, romani, putopisi, stripovi, članci i ekspedicije inspirirani su biografijama i pothvatima ove dvojice putnika i istraživača. Centar za ekspedicionizam, istraživanja i kulturu "Braća Seljan" u Karlovcu poduzeo je više ekspedicija potaknutih putovanjima braće Seljan.

Izložbi ne manjka popratnih edukacijskih sadržaja. Uz *klasična* vodstva (na hrvatskom i engleskom jeziku) organizirana su javna predavanja i radionice kojima su tematizirani geografsko-kulturni prostori kojima su putovali Seljani. Studenti preddiplomskoga studija etnologije i kulturne antropologije koji na zagrebačkom Filozofskom fakultetu pohađaju kolegij Etnokulturna slika svijeta, uz stručno vodstvo autorice, posjetili su izložbu te raspravljali o filmu Mato Grosso iz 1931. godine koji je uklopljen u izložbu, a koji je autorici ustupio američki Penn Museum u Pennsylvaniji. Film predstavlja važan etnografski materijal za promišljanje tema poput kolonijalizma i komunikacije Zapadnih istraživača i lokalnoga stanovništva.

Tu je i virtualni dio izložbe koji predstavlja dodatni segment priče o Seljanima, a dostupan je preko mrežne stranice bracaseljan.emz.hr. Web stranica obiluje vizualnim i tekstualnim materijalom, dokumentima, fotografijama i kartama. Sadržava cjeline poput: Istraživanja braće Seljan, Zbirke, Izvori, Zabava, Karte, Predmeti, Fotografije, Rukopisi, Knjige, Članci i Literatura. Time je priča o braći Seljan otvorena široj javnosti te u digitalnom formatu dostupna i nakon što će fizička izložba biti završena. Virtualna izložba opremljena je interaktivnim dijelom kojim je mlađim korisnicima na edukativan i zabavan način dočarana tema.

Priča o braći Seljan je izložba proizašla iz dijela sadašnjega stalnoga postava, tj. Zbirke izvaneuropskih kultura. U istraživačkom, sistematizacijskom i konceptualnom smislu predstavlja vrijedan izložbeni projekt te doprinos promišljanju skorašnjega stalnog postava jer otvara niz etnološki i kulturnoantropološki relevantnih i intrigantnih tema poput kolonijalizma, rasizma, etnocentrizma, identiteta, putovanja, prikupljanja etnografskih predmeta, te istraživanja i prezentacije Drugog.

Tihana Rubić

ETNOGRAFSKI MUZEJ U ZAGREBU
PREDSTAVLJA IZLOŽBU

BRAĆA SELJAN

KROZ PRAŠUME I PUSTINJU

Raspored

OD:

**3/5
/2018**

ETIOPIJA / 1. Uvod: rani život braće Seljan. 2. Sankt Peterburg – Pariz: Mirkovo putovanje pješice. **3. Odlazak braće Seljan u Abesiniju (Etiopiju)**. Susret s Gadabursima u somalijskoj pustinji. 4. Europski upliv na Etiopiju. Rat s Taljanima. 5. Kratki uvod u etiopsku kulturu: tradicionalna odjeća, religija, amharski jezik, prehrana. 6. U gradu Hararu kod rasa Mačonnena. Rastafarijanizam. 7. U gradu Addis Abebi kod cara Menelika II. Seljani časnici i instruktori „Kraljevske tjelesne straže“. 8. Imenovanje Seljana upraviteljima Južnih provincija. 9. Seljanville. 10. Lov na slonove. 11. Pokoravanje naroda Murla. 12. Odlazak iz Etiopije. Pomoć Burima u ratu protiv Britanaca.

DO:

**18/11
/2018**

JUŽNA AMERIKA / 1. **Dolazak u Južnu Ameriku**. Susret s hrvatskim iseljenicima. Ugovaranje poslova s brazilskom vladom. 2. Ekspedicije po brazilskim rijekama. Istraživanje mogućnosti prometnog povezivanja. Susret s pripadnicima etničkih skupina Guarani, Coroados, Caingua, Shavante i Botocudo. 3. Ekspedicija po Paragvaju i slapovi Cuaira. 4. Neostvorena ekspedicija u brazilskoj državi Mato Grosso. Izbijanje revolucije. 6. Putovanje oko Južne Amerike. 7. Istraživanje pustinja Atacame i Tarapacu. 8. U SAD-u s hrvatskim iseljenicima. Ugovaranje poslova. 9. Ekspedicija kroz peruansku prašumu. **Smrt Mirka Seljana u prašumi**. Stevo nakon bratove smrti. 10. Percepcija rada braće Seljan u javnosti.

Trg Mažuranića 14
10000 Zagreb
Hrvatska
+385(0)1 4826 220
www.emiz.hr

RADNO VRIJEME
utorak – petak
10:00 – 18:00
subota i nedjelja
10:00 – 13:00

POKROVITELJI

